

Paracels, cinc-cents anys després

Un científic avançat al seu temps

Enguany és el 500è aniversari del naixement de Paracels, una figura cabdal de la ciència. Les seves contribucions varen significar un trencament en els corrents filosòfics imperants en aquella època, i això va impulsar de forma decidida el desenvolupament de la ciència.

Paracels, que va viure en ple apogeu de l'alquímia, considerà que l'objectiu d'aquesta no podia ser la transmutació d'un metall vulgar en or, sinó la preparació de remeis curatius per a combatre malalties. Això obligà l'alquímia a fer un canvi de rumb en el seu desenvolupament, de manera que fou l'iniciador de la *iatroquímica* (del grec *iatrós* que significa 'metge'), que bé podem considerar el preludi de la química moderna.

Paracels (Einsiedeln, 1493), va néixer en el si d'una família benestant que li procurà un ambient culte i afavorí el seu desenvolupament intel·lectual. Educad d'acord amb el seu estat social, rebé instrucció de bisbes i experts en ocultisme. En aquest sentit, Paracels rebé des de la infantesa, els ensenyaments del seu pare, metge, el qual li inculcà els principis de la botànica i de la mineralogia. No obstant això, a mesura que anava madurant, va esdevenir cada vegada més contrari a la filosofia tradicional. Tant és així que, tot i haver estudiat en diverses i prestigioses universitats italianes, no va assolir cap graduació.

Això no enterbolí gens la seva vocació mèdica, a la qual es va dedicar en cos i ànima aplicant els seus coneixements —que eren molt particulars en relació amb la metodologia tradicional—. Això, unit al seu caràcter intransigent i irascible, el féu topar amb les autoritats socials i acadèmiques, de manera que hagué de portar una vida errant que marcà tota la seva existència.

UNA VISIÓ DIFERENT DE LA MEDICINA

Paracels tenia una concepció de la malaltia radicalment diferent de la que tenien els metges de l'època. Segons l'esquema tradicional, una malaltia era un *desequilibri humoral* de l'individu, ja sigui per excés d'*humor*, per defecte, per

FAMOSO DOCTOR Paracelsus podria haver mort emmetznat, segons que s'ha sabut ara. ARXIU

desplaçament o per putrefacció. Per combatre-la, calia restablir l'equilibri per mitjà de la suor, vòmits, sagnies, purgues o, si calia, extirpant òrgans o amputant extremitats. Segons aquesta concepció, doncs, hi havia tantes malalties com individus.

Per contra, Paracels reconeix l'existència d'una causa externa per a cada malaltia, de tal manera que, segons ell, el tractament de la malaltia havia de consistir a contrarestar l'acció de l'agent extern que l'originava. Una de les tasques de Paracels, doncs, fou la recerca dels principis actius, la *quinta essència*, els quals es podien trobar, sobretot, en el món vegetal. Gràcies a això, Paracels desenvolupà tot un seguit de tècniques de laboratori, instrumentals i de síntesi química, que varen ser molt importants en el desenvolupament posterior de la química.

Tanmateix, el treball de Paracels se centrà en la medicina. La correcta utilització de determinats compostos químics li va permetre de guarir nafres i úlceres cròniques, sense haver de realitzar extirpacions ni amputacions, com se solia fer aleshores. Va descobrir, a més, l'acció diürètica de certes sals de mercu-

ri i els efectes sedants de l'èter.

Paracels va dedicar una bona part de la seva tasca de metge a estudiar les malalties que solien afectar els miners. Va descobrir la relació que hi ha entre el goll i el contingut mineral de l'aigua potable, com també l'acció digestiva dels àcids minerals en l'aigua. Fou, també, el primer a reconèixer l'existència de causes naturals en les malalties cerebrals, com ara l'epilèpsia, contradient així els metges tradicionals, els quals invocaven motius extranaturals, com ara la possessió demoníaca, com a causes del mal.

UNA FILOSOFIA VISIONÀRIA

Malgrat l'esforç que va fer Paracels per a racionalitzar les seves observacions i experiments de laboratori, encara mantenia un cert caràcter visionari i fortament religiós, la seva filosofia. Segons Paracels, els objectes es fan visibles gràcies als *arcana*, que són unes forces invisibles que emanen directament de Déu. És mitjançant la unió dels *arcana* volàtils de l'objecte i de l'observador que l'home adquireix el coneixement de les coses.

La filosofia de Paracels es fonamenta en una visió neoplatònica de l'univers, segons la qual tots els objectes del món natural estan representats en l'home. Gràcies a això, aquest pot adquirir el coneixement de tota la natura. L'home esdevé doncs, el centre de l'univers.

D'altra banda, Paracels no es desfà de la filosofia aristotèlica i, a més dels elements generadors dels objectes introduïts per Aristòtil, *terra, aire i aigua*, Paracels hi afegeix la *sal*, el *sofre* i el *mercuri* (la *tria prima*), els quals condicionen l'estat físic de la matèria. Així, la sal confereix solidesa a l'objecte, el sofre inflamabilitat i el mercuri fluïdesa.

Segons Paracels, el mercuri, gràcies a la seva volatilitat, denota l'estat espiritual més elevat. D'aquesta manera, l'esperit (mercuri), s'uneix a l'objecte (sal), a través de l'ànima (sofre). El mercuri és, doncs, l'element que confereix forma i

Dues il·lustracions de les obres mèdiques de Paracels. La de baix, mostra un metge atenent un pacient. ARXIU

funcionalitat als objectes i va ser, per tant, l'element central en la preparació dels seus remeis curatius.

UN PERSONATGE SINGULAR

Paracels fou un personatge molt singular, dotat d'un fort caràcter, se sentia segur de les seves creences i les proclamava amb una manca absoluta de modèstia. De fet, Paracels és només un motiu; el seu nom veritable era Theophrastus Philippus Aureolus Bombastus von Hohenheim. Pel que sembla, fou ell mateix qui es va fer dir Paracels, per tal de donar entenent que ell era superior a Cels, escriptor romà del segle I, famós per haver

geografia d'Austria, Suïssa, Itàlia i Alemanya.

Aquest caràcter colèric el va fer propens a la beguda, de tal manera que sovint era vist en tavernes de baixa estopa, ebri i amb aspecte descarat i brut. Tanmateix, segons testimonis de l'època, era en aquestes lamentables condicions que assolía els moments de major inspiració intel·lectual. Paracels va tenir dificultats amb les autoritats de l'època, no solament per les seves idees revolucionàries, sinó també per la seva actitud solidària amb les classes pobres. Va ser un ferm defensor dels interessos dels camperols, els quals va ajudar en els seus conflictes amb les classes dominants. En el seu exercici com a metge, exigia alts honoraris a les persones nobles, però no acceptava diners dels pobres.

Paracels fou una figura polèmica fins i tot en la seva mort. Segons alguns, va morir a conseqüència d'una forta borratxera, mentre que altres sostenen que fou llançat daltabaix d'un precipici. No obstant això, uns investigadors de la Universitat de Viena, que recentment han exhumat la tomba de Paracels, han trobat mercuri en les seves restes. Això provaria que Paracels podria haver mort a causa d'un enverinament, per ingesta d'aquest element que, precisament, ell considerava essencial en la guarició de malalties.

Xavier Domènech

Der ander Theu
Der grossen Wundarts
neue der weiberhumpfen beweren vund
erfahrenen Theophrasti Paracelsi von Hohenheim
der Leib und Wund arney Doctorn Von der offnen
Erdens vrsprung und beprung. Auf rechten grund und
in werten mit ihm irren was an
Es gibt.

Sie Wund, Rest, unsterblich
nachgetragen.

recopilat els coneixements de la seva època, en especial sobre medicina.

Aquesta manca de modèstia, unida al seu caràcter irascible i polèmic, li originaren molts problemes, que el van obligar a adoptar una vida errant, viatjant de poble en poble, recorrent bona part de la